

Tuure Lehén

VALLANKAAPPAUS-
HÖLMÖILY 1948

KANSANKULTTUURI OY

HELSINKI

ISBN 951-615-023-3

Satakunnan Yhteisvoima Oy Pori - 1972

Historia toistaa itseään

Huhtikuun lopulla 1948 Helsingissä tapahtui. Korkeiden virkaherrojen ja vähemmän korkeiden poliittisten veijareiden voimin esitettiin hölmöily, jonka nimeksi sopisi "Paljon melua tyhjästä", ellei William Shakespeare olisi neljättä vuosisataa sitten ehtinyt varata sitä koko maailman tuntemaan huvinäytelmäänsä, missä mahtavat ylimykset antavat kieron kaidehtijansa palkkaamien silmänkääntäjien vetää itseään nenästä.

Huhtikuun 26. päivänä Suomen tasavallan maa-, meri- ja poliisivoimat hälytettiin pelastamaan isänmaata kommunistien suunnittelelmalta vallankaappaukselta. Avoimeen aseelliseen toimintaan ei kuitenkaan katsottu voitavan ryhtyä, koska heti alkuun oli käynyt päivänselväksi, että ne niin sanotut tiedot, joiden perusteella hälytys pantiin toimeen, olivat tyhjästä nyhjäistyjä, pelkkää poliittisten huijareiden nerontuotetta.

Asiasta ei kannattaisi enää puhua, jos tuo mahtipontinen valmistautuminen kommunistikapinan aseelliseen kukistamiseen olisi jäänyt

pelkäksi kömmähdykseksi. Kerrankos nuo kaikkein viisaimmatkin valtiomiehet ja suurimmatkin sotapäälliköt ovat hairahtuneet tyhmyyksiä tekemään. Tässä tapauksessa on kuitenkin kysymys vakavammastakin asiasta. Maassamme on näet mahtavaa tiedotuskoneistoa hallitsevia voimia, jotka vielä nytkin katsovat etunsa vaativan keväällä 1948 muodissa olleen ja jo silloin tuoreeltaan paljastuneen vallankaappausvalheen ikuistamista. Tarina kommunistien silloisista vallankaappaussuunnitelmista näkyy kuuluvan niiden julkeiden historianväärennösten sarjaan, joista maamme taantumuspiirit pitävät vuodesta 1918 alkaen kiinni kynsin hampain, vaalien niitä pyhimpinä arvoinaan. Kuinka suuressa arvossa noissa piireissä pidetään vuoden 1948 historian väärentämistä, sitä osoittaa mm. niiden nostama rähäkkä vapunpäivän radio- ja tv-ohjelmien johdosta.

Sama sisukas pyrkimys vallankaappausvalheen ikuistamiseen näkyy myös siinä tavassa, jolla täällä jatkuvasti muonitetaan maassamme käyviä ulkomaalaisia. Esimerkkinä mainittakoon vain pariisilaisen Le Monde-lehden kirjeenvaihtaja Michel Tatu, joka vuoden 1969 loppupäivinä käväisi Suomessa ja kirjoitti leh-teensä jutun täällä näkemästään ja kuulemas-taan. Siinä Tatu syöttää ranskalaisille lukijoil-leen täytenä totena typerää tarinaa kommunistien vuonna 1948 muka suunnittelema-
sta val-

lankaappauksesta. Hänen kertomansa mukaan "tarvittiin presidentti Paasikiven koko taito ja maan pääasiallisten poliittisten voimien — erittäinkin sosialidemokraattien — koko päättävyyys pikaisen lopun tekemiseen kapinayrityksestä."

Aiheellinen on Kommunisti-lehden (2/70 s. 88) Sanansaattajan tämän johdosta esittämä huomautus: "Ymmärrettävää on, että Tatu ei ole voinut keksiä moista roskaajuttua omasta päästään, ilman tšekäläisten 'asiantuntijoiden' suosiollista apua. Huomiota herättää se, että tuontapaiset propagandavalheet esiintyvät eri maiden porvarilehdissä aivan samansisältöisinä, ts. yhdensuuntaistettuina. Herää kysymys, mikä on se vaikutusvaltainen aivotrusti, joka muonittaa ulkomaisten lehdistöä tuollaisilla 'Suomen uutisilla'. Olisiko se sitä 'valtakunnan erikoisessa suojeluksessa' olevaa työvoimaa?"

Kun vielä otetaan huomioon, että vuoden 1948 jälkeen meillä on astunut julkiseen elämään uusi sukupolvi, joka ei tuohon aikaan vielä voinut seurata vallankaappausvalheen kokoonlysähtämistä ja on suurelta osalta joutunut ammentamaan tietonsa silloisista tapahtumista porvarillisten propagandamyllyjen tuotteista, on enemmän kuin aiheellista palauttaa mieliin todellisuutta vastaava kuva asioista. Siihen pyritään seuraavassa virallisten asiakirjojen sekä tapahtumista mukana ol-

leiden ja niitä hyvin läheltä seuranneiden henkilöiden muistelmien ja lausuntojen perusteella.

Sotaanlähtöä valmistellaan

Vuoden 1948 kevääseen mennessä maassamme muodostunut tilanne tarjosi taantumusvoimien palveluksessa ahertaville propagandamaakareille yhtä jos toistakin jutun juurta tarinoihin kommunistien katalista suunnitelmista. Kuuluihan vuoden 1945 keväällä muodostettuun "kolmen suuren hallitukseen" jokunen kommunistikin, pääministeri Mauno Pekkala oli kansandemokraatteihin siirtynyt sosialidemokraatti. Otollisin aihe saatiin kuitenkin siitä, että kommunistit olivat saaneet jalansijaa valtiollisessa poliisissa, Valpossa, ja päässeet tutkimaan paljon porua herättäneitä asekatkenta- ja sotasyllisyysjuttuja. Tämä ei tietenkään sopinut taantumuspiirien pirtaan, ja yhä kiihtyvää huhutehtailu kommunistien salajuonista tuli niille kuin tilauksesta. Ja kun valtion päämieskin oli saatu narratuksi ottamaan vakavasti huhut ja "luottamukselliset" ilmiannot kommunistien vallankaappaushankkeista, katsoi tämä asiakseen ryhtyä ponteviin sotilaallisiin vastatoimenpiteisiin. Niistä kertoo Toivo Heikkilä, joka vuosina 1944—1948 toimi pääministerin sihteerinä, ensin Paasiki-

ven, sitten Mauno Pekkalan, muistelmateokses-
saan "Paasikivi peräsimestä" (s. 266):

"Presidentti otti viipymättä yhteyden sota-
väen päällikköön, kenraali Sihvoon ja poliisi-
komentaja Gabrielssoniin.

Poliisikomentaja pani Helsingin poliisilai-
toksen hälytystilaan. Sen aikana siirrettiin Val-
koisen talon kellarissa olleet aseet Suurkirkon
alle rakennettuun pommisuojaan.

Samanaikaisesti tapahtui armeijan piirissä
yleinen asevarikkojen tarkistus koko maassa.
Yksi kanuunavene ilmestyi Kauppatorin ran-
taan tykinsuu suunnattuna uhkaavasti presi-
dentin linnahan päin.

Hälytystilan toimeenpanijat, sotavoimien
komentaja ja Helsingin poliisikomentaja, oli
virkavastuun uhalla velvoitettu ehdottomaan
vartioloon. Kumpikin oli muka toiminut omas-
ta aloitteestaan ja vain edustamiensa laitosten
parasta ajatellen. He kielsivät presidentin
osuuden kirkkain otsin, kun asia pian tuli
julkiseksi."

Heti seuraavana päivänä, 27. huhtikuuta,
puolustusvoimain komentaja kenraali Aarne
Sihvo piti radiossa puheen, jossa oletettuja
vallankaappajia peloteltiin seuraavin jyrise-
vin sanoin: "Puolustusvoimat ja minä niiden
komentajana olemme vastuussa valtiovallalle
meille määrättyjen tehtävien suorittamisesta.
Puolustusvoimat ovat juuri sitä varten olemas-
sa." Mutta kun tiedot toimeenpannusta häly-

tyksestä eivät enää olleet salattavissa, katsoi kenraali tarpeelliseksi selitellä, että kysymys oli vain eräiden asevarikkojen vartiointin tehostamisesta, koska valtiovallan hallussa oli paljon aseita, jotka sodan jäljiltä ovat olleet väliaikaisissa varikoissa. Ylhäältä saamaansa vaitiolomääräystä noudattaen Sihvo jätti tietenkin mainitsematta että tarkoituksena oli nimenomaan sellaisten asevarastojen saattaminen varmaan talteen, joiden epäiltiin olevan kommunistien ulottuvilla. Hän ei ollut tietävinnäkään siitä, että koko operaatio oli tähdätty kommunisteja vastaan. "Kun on kysytty", puheessa hurskasteltiin, "onko nämä toimenpiteet suunnattu jotakuta vastaan, niin sanon, ettei niillä ole mitään osoitetta, ne eivät ole suunnatut edes vasemmistoa vastaan. On turhaa kuvittelua tai tahallista ilkeämielisyyttä, kun halutaan löytää näille toimenpiteille poliittisluontoista taustaa tai vaikuttimia."

Sihvo näkyy kuitenkin ottaneen todesta jutut toimenpiteittensä "poliittisluontoisesta taustasta". Siitä antaa sosialidemokraattisen puolueen silloinen puheenjohtaja Emil Skog suorastaan dramaattisen kuvan muistelmateoksessaan (s. 250—251), jossa hän kertoo olleensa yhdessä puoluesihteerin Väinö Leskisen kanssa puolustusvoimien komentajan puheilla:

"Kun keskustelu oli sopivinta käydä yksityisesti, pyysin kenraalia Mannerheimintien varrella sijaitsevaan asuntooni. Saapuvilla olivat

vain Sihvo, puoluesihtööri Leskinen ja minä. Kysyin kenraalilta, oliko Suomen armeija sellaisessa kunnossa, että se pystyisi torjumaan joidenkin ääriainesten, esimerkiksi kommunistien tai fasistien vallankaappausyrityksen. Kenraalin sieraimet laajenivat, silmät siristyivät, hän löi nyrkkinsä pöytään ja sanoi, että Suomen armeija seisoo aina ja joka vaiheessa tasavallan presidentin ja eduskunnan takana. Kaikki yritykset kumota tasavallan laillisesti valitut elimet tullaan armotta kukistamaan. Jos tällainen tilanne syntyisi ja hänet raivataisiin pois, tilalle astuisi toinen mies, joka siihen on etukäteen valittu (nimeä hän ei maininnut). Näin oli tehty myös joukko-osastoissa ja sotilaslääneissä. Asevarikoita, jotka sodan jälkeen oli sijoitettu ympäri maata ja joissa oli kaikenlaisia aseita, vartioitiin tehokkaasti. Kantahenkilökunnalle oli jaettu konepistoolit, samoin vartiossa oleville sotilaille.”

Tuon yksityiskohtaisempia tietoja puolustusvoimien sotilaallisista valmisteluista vallankaappaajien pään menoksi ei liene julkisuu-teen paljontaan tihkunut. Hämäräksi on mm. jäänyt kuva tasavallan panssarivoimien keskitämisestä Helsingin ympärille, mistä siihen aikaan puhuttiin. Tuskinpa sekään oli vain pelkkää huhua kommunistien pelottelemiseksi.

Toisen ”kapinapäivän” iltaan mennessä oli käynyt selväksi, että aseelliseen taisteluun vallankaappaajia vastaan ei tarjoutunutkaan tilai-

suutta, koska ei ollut havaittavissa vähäisimpiäkään merkkejä kaappausyrityksestä tai edes sen suunnittelemisesta. Ja aikakin oli sellainen, ettei verilöylyn järjestämiseen pelkkien huhujen perusteella ollut varaa. Viisaat valtiomiehet ja korkeat sotaherrat olivat menneet suosiosta poliittisten veijareiden virittämään lankaan. Komeasti valmisteltu sotaanlähtö kuivui kokoon kuin lasareetin suurus. Tulipahan vain tehtyä paljon melua tyhjästä. Se oli varmaankin pettymys eräille poliitikoille, jotka olivat laskelmoineet, että nyt tehdään kommunisteista selvää kertaheitolla, ehkä monille Mannerheimin ristin toivossa eläneille sotaurhoillekin.

Luottamuksellista hölmöilyä

Tukalat oltavat kuin kaikkien tuntemalla Mannisella oven välissä oli "kapinapäivinä" Helsingin poliisikomentajalla, jonka piti noudata ylhäältä saamaansa ankaraa vaitiolomääräystä, mutta samalla ryhtyä muka omasta aloitteestaan suurisuuntaisiin toimenpiteisiin vallankaappauksen torjumiseksi. Muodoltaan korutonta ja kuivahkoa, mutta sisällöltään erittäin mielenkiintoista, vaikka joillekin ehkä kiusallista luettavaa tarjoaa v.t. poliisitarkastaja E. Gummeruksen toukokuun 7. p:nä 1948 allekirjoittama poliisikuulustelupöytäkirja, joka kertoo poliisikomentaja Gabrielsonin ja eräiden toisten poliisiviranomaisten kuulustelusta. Tästä poliisitutkintopöytäkirjasta, joka on osoitettu marraskuun 11. p:nä 1949 Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle sisäministeri Aarre Simosen ja ylipoliisipäällikkö Urho Kiukaan allekirjoittaman lähetekirjelmän mukana, saadaan varsin opettavainen kuva Helsingissä silloin esitetystä virallisesta hölmöilystä. Siinä sanotaan:

"Sen johdosta, että Uudenmaan läänin Maaherra oli saanut tietoja joiden mukaan

Helsingin poliisilaitos olisi huhtikuun 26 ja 27 päivänä ollut hälytystilassa, josta läänin Maaherralle ei oltu ilmoitettu, määräsi Maaherra allekirjoittaneen huhtikuun 28 päivänä 1948 toimittamaan asiassa tutkimuksen. Saamansa määräyksen johdosta toimitti allekirjoittanut alempana mainittavina aikoina ja paikoissa kuulusteluja, jolloin kuulusteltavien kertomana merkittiin pöytäkirjaan seuraavaa:

Torstaina, huhtikuun 29 ja 30 päivänä Helsingin kaupungin poliisilaitoksen poliisimestarin virkahuoneessa saman poliisilaitoksen sihteerin, tuomari Vickströmin todistajana läsnäollessa.

Helsingin kaupungin poliisilaitoksen poliisimestari, *poliisikomentaja Erik Gabrielsson*, huomautti, ettei poliisitarkastaja ole poliisikomentajan esimies ja että kun poliisitoimen haltija kuulustelee toista poliisitoimen haltijaa hänen virkatoimiinsa kuuluvassa asiassa on tähän saakka katsottu että kuulustelijan pitäisi olla ainakin astetta kuulusteltavaa ylempänä.

Merkitään, että edelläolevan johdosta allekirjoittanut tiedusteli poliisikomentaja Gabrielssonilta kieltäytyykö hän kuulustelusta, jolloin poliisikomentaja ilmoitti suostuvansa kuulustelun toimittamiseen.

Edelleen poliisikomentaja kertoi, että hän oli saanut maanantaina huhtikuun 26 päivänä aamupäivällä erittäin arvovaltaiselta taholta

tietää, että lähipäivät tulevat olemaan kriittisiä ja että seuraavana yönä tai seuraavana päivänä suoritettaisiin mahdollisesti jokin vallankaappaus, jolloin muun muassa määräävässä asemassa olevat henkilöt pidätettäisiin ja että pidätettyjen joukossa oli mainittu poliisikomentajakin.

Koska poliisikomentaja oli saanut edellä mainitun tiedon luottamuksellisesti kieltäytyi hän ilmoittamasta kuka ilmoittaja oli.

Mainittu tieto tuli poliisikomentajalle täydellisenä yllätyksenä. Koska ilmoittaja oli erittäin huomattavassa asemassa oleva henkilö, ei kertoja voinut jättää hänen ilmoitustaan varteenottamatta. Kertoja yritti itse eri tahoilta ottaa selvää, oliko ilmoituksessa perää, mutta ei saanut minkäänlaista vahvistusta tiedolle muualta.

Kertoja antoi myös rikososaston johtajalle tuomari Blomille tehtäväksi ottaa selvää, oliko edellä mainitussa tiedossa perää, saamatta häneltäkään minkäänlaista vahvistusta asiassa.

Samana päivänä kutsui kertoja vartiopiirien päälliköt puhutteluun klo 13.30, jolloin hän ilmoitti heille saamansa tiedon sisällön samalla kuitenkin huomauttaen, ettei ollut itse saanut mistään muualta tietää mainittuun tietoon viittaavaa sekä ettei pitänyt sitä uskottavana, mutta ettei hän voi sivuuttaa sitä kokonaan: kunkin vartiopiirin klo 20 ja 24 vapautuvan vartiovuoron piti jäädä piirin asemalle.

Poliisilaitoksessa ei vuoden 1945 jälkeen ole toimeenpantu hälytysharjoituksia. Poliisilaitoksessa käytännössä oleva hälytystapa, jonka mukaan palveluksessa olevien poliisimiesten on käytävä henkilökohtaisesti kutsumassa hälytettävä ei ole tarpeeksi nopea, jonka vuoksi poliisilaitoksessa on suunniteltu uuden hälytysmenetelmän käyttöönottamista. Tämän mukaan palveluksesta vapaana olevat poliisimiehet hälyttävät toinen toisensa siten, että 1 poliisimies ilmoittaa hälytyksen kahdelle. Yhtenä syynä toimeenpantuun hälytysharjoitukseen oli juuri se juttu, että haluttiin kokeilla kuinka uusi hälytysmenetelmä toimii käytännössä, josta vartiopiirien päälliköt antavat selostuksensa säännönmukaisessa puhuttelutilaisuudessa ensi tiistaina. Jos tulos on myönteinen jatketaan tältä linjalta, päinvastaisessa tapauksessa tullaan kokeilemaan muita hälytystapoja, kunnes keksitään paras mahdollinen tapa.

Kertoja huomautti, että sikäli kuin hän ymmärtää poliisilta on vaadittava jatkuvaa valpautta ja valmiutta ja että siihen liittyy hyvin oleellisena tekijänä kaupunkipoliisissa, jossa joudutaan suuria massoja käyttämään, että nopeasti voidaan hälyttää tarpeelliset voimat kokoon. Kertojalla on kauan ollut ajatuksena, että olisi täytynyt koehälytyksiä suorittaa, kuten aikaisemmin usein on tehty. Tästä johtuu ja koska lisäksi taas oli käryä ilmassa, niin kertojan ajatuksenjuoksu silloin oli se, että

suoritetaan tällainen välttämättömäksi tarkoitettu koehälytys juuri silloin, sillä jos kerro-
tussa ilmoituksessa kuitenkin olisi jotain pe-
rää ollut, olisi sekin asia samalla tullut hoi-
detuksi.

Siitä miksi ei poliisikomentaja ilmoittanut
saamastaan tiedosta ja poliisilaitoksessa suori-
tettavista toimenpiteistä Maaherralle, kertoi,
että hän saa päivittäin tietoonsa erilaisia huhu-
ja ja jos kertoja kaikista ilmoittaisi Maaherral-
le, aiheuttaisi se yhtämittäisiä puhelinkeskus-
teluja Maaherran ja poliisikomentajan kesken.
Huhuista yritetään kyllä varmistautua ja jos
huhu saattaa näyttää todennäköiseltä, kertoja
kyllä tekee ilmoituksen asianomaisiin paikkoi-
hin.

Nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa ei
poliisikomentaja saanut ilmoitukselle yrityk-
sistään huolimatta muualta vahvistusta ja kun
kertoja ei lisäksi olisi voinut ilmoittaa lähdet-
tä, josta tiedot sai, ei kertoja tehnyt siitä il-
moitusta minnekään, varsinkaan, koska hän ei
halunnut levittää vahvistamattomia huhuja.

Hälytysharjoituksen tietoon saattaminen ei
kertojan käsityksen mukaan ollut tarpeellista,
koska kysymyksessä oli puhtaasti rutiiniasia,
joka kuuluu poliisilaitoksen sisäisiin kysymyk-
siin ja huomioon ottaen vielä että hälytyksiä
ihan jatkuvasti joudutaan eri tilanteitten joh-
dosta pääkaupungissa suorittamaan, joista ei
koskaan ole mitään ilmoituksia ylöspäin tehty.

Niinpä oli viimeinen hälytysvalmius kuluvaan kuun 28 päivänä eduskunnassa silloin tapahtuneen ystävyyssopimuksen käsittelyn johdosta. Seuraava hälytys toimeenpannaan kuluvaan kuun 30 päivänä ja sen jälkeen 1. 5. 1948.

Noin klo 18.05 maanantaipäivänä peruutti kertoja annetun koehälytyksen. Heti peruutusmääräyksen jälkeen soitti kertojalle kuitenkin toimiupseeri Lampinen ja ilmoitti, että eräs ylikonstaapeli oli kuullut omituisen jutun ja tiedusteli saisiko ylikonstaapeli tulla poliisikommentajan puheille, johon kertoja suostui. Mainittu ylikonstaapeli oli luottamuksellisesti ilmoittanut kertojalle, että hän on kuullut eräältä Hietalahden telakalla palvelevalta tuttavaltaan, että ensi yönä klo 4.00 pamahtaa. Kertoja ilmoitti, ettei hän voi sanoa ylikonstaapelin nimeä, koska oli saanut tiedon luottamuksellisena.

Kertoja neuvotteli asiasta apulaispoliisimestari Kososen ja tuomari Blomin kanssa, jolloin kertoja päätti, että pannaan koehälytys toimeen ja peruutti jo annetun peruutuksen.

Klo 19.40 soitti kertojalle valtiollisen poliisin päällikkö Tuominen ja tiedusteli, onko poliisilaitos hälytystilassa, jolloin kertoja vastasi Tuomiselle, että on vain pieni hälytysharjoitus.

Kertoja huomautti määräyksestään sittenkin pitää jo peruutettu harjoitus, että ellei kertoja olisi saanut edelläkerrottua tietoa ylikonstaapelilta, ei harjoitusta olisi pidetty, mutta koska

ilmassa oli sähköä eikä kertoja itsekään tien-nyt, miten olisi parasta menetellä, arveli kertoja parhaaksi pitää harjoituksen nähdäkseen miten se onnistuu ja voiko kokeiltavaa hälytystapaa pitää hyvänä ja sitä edelleen kehittää. Kertoja oli itse virkahuoneessaan koko yön seuraamassa hälytysharjoitusta. Kertojan arvioinnin mukaan oli keskusasemalla ja I piirissä yhteensä n. 200 järjestyspoliisimiestä ja rikososastossa sinne kokoontuneina n. 60 rikospoliisimiestä. Kertoja huomautti, että laitoksen koko vahvuus on yli 2 000 toimenhaltijaa ja siitä Excentiivisessä palveluksessa yli 1 500.

Kertoja korosti erikoisesti, että ulkovartiointi oli tavanmukainen ja ettei sieltä tehty mitään sellaista, josta olisi voitu havaita, että poliisin toiminnassa on jotain poikkeuksellista sekä ettei ulkovartiointia lisätty ja ettei poliisimiehille jaettu aseita. Rikospoliisiosasto oli asettanut siviilimiehen kaupungille, radioautot olivat liikkeessä ja Suurkirjon alla olevaa poliisilaitoksen asevarastoa piti silmällä tavallisen vartiointin lisäksi kaksi siviilipukuista rikoskonstaapelia. Apulaispoliisimestari Kosonen asetti virkapukuisen konstaapelin Aleksanterinkadulle.

Tiistain vastainen yö oli erittäin rauhallinen eikä niin ollen sattunut mitään tosiasiallista, joka olisi voinut antaa aiheen ilmoituksen tekemiseen ylöspäin.

Noin klo 0.30 tiistain vastaisena yönä mää-

räsi kertoja, koska halusi käyttää tilaisuutta hyväkseen kokeillakseen voiko riidanalaisesta poliisilaitoksen asevarastosta saada aseita tyydyttävällä tavalla ja huomiota herättämättä, kaksi autoa Vuorikadun puolelta noutamaan asevarastosta aseita. Kumpaankin autoon kuormattiin 25 kpl konepistooleja. Toinen auto ajoi I piiriin ja toinen poliisilaitoksen autotalliin pihalle. Aseita ei jaettu miehille, vaan olivat ne koko harjoituksen ajan kuormattui-
na autoissa. Tiistaiamuna n. kello 6 aikaan vietiin aseet samoilla autoilla takaisin asevarastoon.”

Paitsi poliisikomentaja Gabrielssonia kuulusteli v.t. poliisitarkastaja Gummerus myös eräitä toisia poliisiviranomaisia, joiden lausunnot eivät kuitenkaan oleellisesti poikenneet Gabrielssonin kertomasta. Poliisikuulustelupöytäkirjasta otetaankin tähän vain pari näiden poliisimiesten kuulusteluja koskevaa kohta:

”Tiistaina, toukokuun 4 päivänä allekirjoittaneen virkahuoneessa konekirjoittaja Loreley Holländerin todistajana läsnäollessa ylikomisario Teodor Aalto kertoi, että hän oli 26. 4. 48 saanut poliisikomentajan määräyksen saapua hänen puhutteluunsa klo 13.30 jonne kertoja määrättyyn aikaan meni.

Kertojalta kysyttäessä mitä poliisikomenta-

ja oli puhuttelussa ilmoittanut vastasi kertoja, että tilaisuus oli luottamuksellinen sekä tiedusteli kenen määräyksestä kuulustelua suoritetaan.

Merkitään, että allekirjoittanut ilmoitti kertojalle että kuulustelu toimitetaan Maaherra Meltin määräyksestä, jolloin kertoja ilmoitti puhuttelutilaisuudesta seuraavaa:

Poliisikomentaja oli ensiksi huomauttanut, että poliisin velvollisuutena on tukea laillista hallitusvaltaa ja voimassa olevaa yhteiskuntajärjestystä sekä kysyi jotakin siihen suuntaan että joka ei halua poliisina näin palvella ilmoittakoon siitä. Poliisikomentaja oli edelleen sanonut saaneensa melko varmalta taholta tietää että ensi yönä yritettiin jotakin ja että presidentti, kenraali Sihvo ja hänet tullaan pidättämään, ja että mikäli jotakin tulee tapahtumaan se tapahtuu keskikaupungilla. Tämän vuoksi oli komentaja määrännyt että puhuttelussa läsnäolevien tuli olla tavattavissa sekä että heidän tuli ilmoittaa alaiselleen päälliköille, että heidän niinkään pitää olla tavattavissa. Edelleen oli poliisikomentaja määrännyt, että vartiopiirien päälliköiden tuli varautua siihen, että piireissä oli poliisimiehiä käytettävissä. Palveluksesta vapaana olevia ei saanut kutsua palvelukseen, vaan oli varautuminen järjestettävä siten, että klo 24 vapautuva vuoro jäi piirin asemalle ja että ulkovartiointia vähennettiin piirin päällikön harkinnan

mukaan. Vielä oli poliisikomentaja antanut määräyksiä keskusasemalla olevasta ns. isku-ryhmästä, keskusaseman vartiomiehistä, radio-autoista, moottoripyöristä joita määräyksiä kertoja, koska ne eivät häntä koskeneet, ei tarkalleen muista. Lisäksi määräsi poliisikomentaja, että muutaman ratsupartion piti kiertää keskikaupungilla.”

”Ylikomisario Arthur Alfred Vuoroksa kertoi saaneensa 26. 4. 48 poliisikomentajan määräyksen saapua poliisikomentajan puhutteluun samana päivänä klo 13.30, jonne kertoja määrättyyn aikaan meni. Puhuttelussa olivat läsnä sikäli kuin kertoja huomasi vartiopiirien päälliköt, rikososaston johtaja ja rikososaston apulaispäällikkö sekä apulaispoliisimestari, toimiupseeri ja komisaario Karramo.

Poliisikomentaja oli puhuttelussa ilmoittanut saaneensa Tasavallan presidentiltä tiedon, että jotakin erikoista tulisi tapahtumaan ensi yönä ja kuten kertoja muistaa, että Tasavallan presidentti piti vangita ja että Valtioneuvosto, Posti-lennätin ja puhelin ja Suomen pankki piti miehittää. Komentajan ilmoituksen johdosta neuvoteltiin asiasta ja tuntui yksimielisenä mielipiteenä, että joihinkin varovaisuustoimenpiteisiin tämän johdosta olisi ryhdyttävä. Poliisikomentaja oli maininnut, ettei hän usko ensi yönä mitään tapahtuvan, mutta oli kuullut että joskus seuraavalla vii-

kolla, mutta ei hän siihenkään luota. Mutta kun kuitenkin tieto oli tullut siksi arvovaltaiselta taholta, ei poliisikomentaja uskaltanut jättäytyä ilman varovaisuustoimenpiteitä, jonka vuoksi poliisikomentaja määräsi, että klo 20 vapautuvan vartiovuoron tuli olla toistaiseksi varalta piirin asemalla ja myös päällystön. Poliisikomentaja oli vielä sanonut, että jos jotain tapahtuu sitä tapahtuu keskikaupungilla. Poliisikomentaja oli vielä antanut määräyksiä ratsastusosastolle, radio-osastolle, moottoripyörille, mutta koska nämä määräykset eivät koskeneet kertojaa, ei kertoja kiinnittänyt niihin enempää huomiota.

Määräyksen mukaan piti kertoja klo 20 vapautuvan vuoron varalla piirin asemalla ja vähensi vartiovuorossa olevasta vuorosta jonkun verran ulkovartiointia. Poliisiasemalla varalla olevia miehiä ei käytetty mihinkään tehtäviin eikä ainakaan kertoja saanut koko yönä mitään tavanmukaisuudesta poikkeavaa ilmoitusta. Klo 6 aikaan seuraavana aamuna oli keskusaseaman päivystävä komisario ilmoittanut, että tilanne on ennallaan jolloin kertoja lähetti varalla olevat miehet pois".

"Merkitään että Uudenmaan läänin Maaherran määräyksestä tutkimukset keskeytettiin 6. 5. 1948 ja että kuulusteltaville on heidän kertomuksensa luettu ja ovat he myöntäneet kertomuksensa tulleen oikein pöytäkirjaan

merkityksi sekä vahvistaneet pöytäkirjan luonnoskappaleeseen kertomuksensa allekirjoitussillaan ja että tässä pöytäkirjassa todistajiksi merkityt henkilöt ovat niinkään mainittuun luonnoskappaleeseen merkinneet nimensä kukin kohdaltaan asianomaiseen kertomukseen alle.

Aika ja paikka kuin yllä
pöytäkirjan vakuudeksi:
V.t. poliisitarkastaja E. Gummerus."

Edellä lainaillusta virallisesta poliisitutkimuspöytäkirjasta käy selville ainoastaan se, että poliisikin oli vetänyt vesiperän yrittäessään saada tietoonsa edes jonkinlaisia merkkejä kommunistien vallankaappaushankkeista. Käteen jäi pelkkiä "luottamuksellisia" huhuja ja poliisikomentajan omaa kiertelevää ja kaartelevaa "ajatuksenjuoksua", siis tyhjää tyhjän päälle.

Vallankaappaushölmöilyssä poliisin näyteltäväksi määrätyn roolin epäkiitollisuus ja kiusallisuus tuli havainnollisesti näkyviin varsinkin niissä kohdissa, missä piti tekeytyä tietämättömäksi siitä, että koko sotaruljanssi oli tarkoitettu kommunistien pään menoksi. Poliisin asema muodostui tässä suhteessa paljon tukalammaksi kuin sotaväen päällikön, jonka ei tarvinnut muuta kuin karskisti julistaa, että arvelut sotilaallisten toimenpiteiden poliittisesta luonteesta ovat vain "turhaa kuvittelua

tai tahallista ilkeämielisyyttä". Poliisikomentaja ei päässyt niin vähällä, sillä hänen oli annettava edes jonkinlaiset vastaukset virallisessa kuulustelussa esitettyihin konkreettisiin kysymyksiin. Oli esimerkiksi yritettävä selittää, miksi hän pani Helsingin poliisilaitoksen hälytystilaan ilmoittamatta siitä mitään välittömälle esimiehelleen maaherralle ja valtiolliselle poliisille, jonka toimialaan valtiorikosten tutkinen lakien ja asetusten mukaan kuuluu. Kun poliisikomentajalla ei ollut lupaa ilmaista kiertämisen todellista syytä, silloisen maaherran ja Valpon päällikön vasemmistolaisuutta, oli hänen pakko turvautua surkeaan kiemurteluun, häkellellä, että eihän kysymys ollut mistään muusta kuin poliisin jokapäiväiseen käytäntöön kuuluvista rutiiniluontoisista harjoituksista ja sisäisistä järjestelyistä.

Poliisin puolustukseksi on kuitenkin sanottava, että se ei tietävästi itse syyllistynyt varsinaiseen huhutehtailuun, vaan teki ainoastaan työtä käskettyä.

Kuka huhutehtailua tarvitsi?

Mitään todisteita kommunistien vallankaappaushankkeista tai suunnitelmista ei kenelläkään ollut eikä voinutkaan olla. Oli vain tuntemattomilta henkilöiltä milloin junassa tai raitiovaunussa, milloin yleisessä käymälässä tai kampaajalla sattumalta kuulluiksi väitetyjä huhuja. Ei siis ole tarpeellista eikä edes mahdollistakaan ryhtyä ottamaan selvää näiden huhujen synnyistä syvistä, ikuisen hämärän peittoon jääneistä alkulähteistä. Ja itse asian kannalta on samantekevää, olivatko huhut alkuunkaan noilta nimettömiltä matka- ja vessakumppaneilta sattumalta kuultuja vaiko niiden levittäjinä ja lavastajina julkisuudessa esiintyneiden henkilöiden itsensä keksimiä. Oleellista merkitystä on vain sillä, ketkä niitä katsoivat tarvitsevansa ja niistä hyötyvänsä, tekivät voitavansa niiden levittämiseksi väestön keskuuteen ja paisuttamiseksi tehdasmaisen suurtuotannon mittoihin. Tätä tehtailua ei suinkaan harjoitettu pelkän pelleilyn ja viihdetoiminnan vuoksi, se oli määrätietoista poliittista peliä. Tämä oli itsestään selvä asia muiden muassa Aseveliliiton entiselle puheenjoh-

tajalle, sittemmin "asevelisocialistien" päämiehelle ja Suomen sosialidemokraattisen puolueen silloiselle sihteerille Väinö Leskiselä. Hänen muistelmateoksessaan "Asevelisocialismista kansanrintamaan" tunnustetaan huhukampailun olleen pelkkää vaalikalastuspropaganda. Leskinen kirjoittaa ujostelemattomaan tapansa:

"Sallittakoon tässä yhteydessä eräältä laidalta tarkastella kevään 1948 aseellisen kaappauksen kysymystä, joka silloin oli päivän tapaus ja myöhemminkin paljon pohdittu asia... Edessä olivat elintärkeät heinäkuun vaalit.

Huhu kommunistien vallankaappauksesta sattui siten otolliseen aikaan ja kasvoi otollisessa maaperässä. Asevelisocialistit löivät löylyä kiukaalle, ja mikäli kommunistien taholta nähtiin asiassa lavastuksen makua, on myönnettävä, että siitä voi aiheellisesti syyttää Paasivuorenkatu 3:n puoluetoimistoa ja edesmennyttä poliisikomentajaa." (s. 43—44)

Noin avoimesti ja reippaasti Leskinen myönsi huhukampanjan vastanneen ja palvelleen asevelisocialistien silloin hallitseman sosialidemokraattisen puolueen poliittisia tarkoituksia. Sosialidemokraatit eivät kuitenkaan olleet ainoita, jotka laskelmoivat hyötyvänsä ja todella hyötyivätkin huhutehtailusta. Mainitsepa Toivo Heikkilä teoksessaan itsensä presidentinkin tarvinneen sitä tiettyjen tavoitteiden

saavuttamiseksi. Puhuessaan kommunistien mahdollisesta vallankaappaushalusta Heikkilä kirjoittaa:

"Sellaista yritystä ei koskaan ollut, ei edes suunnitteilla, mutta Paasikivi tarvitsi nyt syyn parantaakseen komentoa, kun ulkopoliittinen ja sisäpoliittinen stabilisointi oli saavuttanut tietyn asteen. Pekkala mainitsi minulle kysyneensä, mistä presidentti oli kuullut kaappausaikeista. Hän oli vastannut kaupungin olleen täynnä tällaisia huhuja! — Vaimoni sattui onneksi niitä kuulemaan ollessaan kampaajalla. Olihan valtion aseita huonossa säilytyspaikassa. Ei sitä voi kukaan kieltää, Paasikivi oli todennut tyytyväisenä." (s. 230)

Niin suuresti kuin huhukamppailu saattoi tiettyyn pisteeseen saakka presidenttiä miellyttääkin, ei ole minkäänlaista aihetta otaksua, että se olisi pantu käyntiin hänen aloitteestaan tai tilauksestaan. Se tuli vain sopivaan aikaan hänellekin. Toivo Heikkilä huomauttaakin, että huhujen tultua presidentin korviin "oli hänen velvollisuutensakin toimia, — mieluinen velvollisuus sinänsä, sivumennen sanoen". (s. 229) Uskoiko presidentti ihan tosissaan vallankaappausyrityksen mahdollisuuteen, se ei ole todistettavissa enempää kuin kiellettävissäkään, koska uskon asiat kuuluvat ihmisten sisäiseen maailmaan, ns. sielunelämään. Saattoihan silloisessa Suomessa olla sellaistaakin väkeä, joka todella pelkäsi kommunistien ku-

mouksellista esiintymistä. Tällaiset psykologiset seikat eivät kuitenkaan sano mitään itse vallankaappaushankkeista. Siihen tarvittaisiin todisteita, mutta ne loistavat poissaolollaan.

Ei liene syytä olettaa, että ne sotilaalliset toimenpiteet, joihin kaappaushuhujen johdosta ryhdyttiin, olisi alun perinkin tarkoitettu pelkäsi ilveilyksi. Mutta kovin vakavasti ei asiaa näy ylhäälläkään otetun. Ei ketään kapinan valmistelijana julkisuudessa nimeltään mainittua henkilöä kuulusteltu, pidätyksistä puhumattakaan. Mutta senkään jälkeen, kun jutut vallankaappaushankkeista olivat paljastuneet pelkäsi provokaatioksi, ei korkeimmalta taholta ollut havaittavissa pyrkimystä huhutehtailijain hillitsemiseen, vaan nämä saivat esteettä jatkaa harjoituksiaan entiseen tyyliin.

Suopea lojaalisuus huhukamppailua kohtaan ilmeni myös siinä seikassa, että SKP:n johdon esittämä vaatimus perusteellisen tutkimuksen toimittamisesta huhujen johdosta ja niiden levittäjien saattamisesta vastuuseen jätettiin huomioon ottamatta ja että Valpon toimesta tässä asiassa aloitetut tutkimukset oli lopetettava presidentin määräyksestä. Tällainen määräys on ymmärrettävissä vain siten, että hänkin oli tullut vakuuttuneeksi huhujen perättömyydestä ja tutkimusten tarpeettomuudesta.

Tulokset kapinan "kukistajien" sotilaallisista toimenpiteistä jäivät olemattomiksi, mutta

sitä tehokkaammaksi osoittautui suullisesti ja kirjallisesti harjoitettu valhepropaganda. Se johti taantumuspiirien toivomaan tulokseen, tosiasialliseen oikeistolaiseen vallankaappaukseen. Tätä kaappausta ei tosin suoritettu kertaheitolla, vaan pala palalta, siirtämällä hallitusvaltaa vähitellen yhä oikeistolaisempiin käsiin.

Kuinka "löylyä lyötiin kiukaalle"

Kommunisteja vastaan suunnattu propagan-
da oli häikäilemättömyydessään kansainvälistä
huippuluokkaa. Se vastasi täysin amerikkalai-
sista antikommunismien keskuksista annettua
ohjetta, joka maaliskuun 1. päivän vaiheilla
1948 oli julkaistuna Suomen porvarilehdissä
ja jossa sanottiin:

"Kommunistien valvonnassa oleviin maihin
on kohdistettava propaganda, jonka tarkoituk-
sena on saada kommunistit puolustuskannal-
le."

Toisin sanoen: on pakotettava kommunistit
turvautumaan yksityiskohtaisiin ja tosikko-
maisiihin selvittelyihin, vakuuttamaan viatto-
muuttaan. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi
on hyökättävä rajusti ja sumeilematta, syytök-
siä on esitettävä tukkukaupalla, keskeytymät-
tömänä ryöppynä, niin että vastapuoli joutuu
runsauden pulaan yrittäessään niitä torjua ja
oikoa.

Väinö Leskinen ei varmastikaan sanonut
väärää todistusta lähimmäisestään enempää
kuin itsestäänkään myöntäessään, että huhu-
kamppailun lavastuksesta "voi aiheellisesti

syyttää Paasivuorenkatu 3:n puoluetoimistoa” ja että siis sosialidemokraattista puoluetta silloin yhdessä Väinö Tannerin kanssa hallinnut asevelijuntta (Väinö Leskinen, Unto Varjonen, Penna Tervo) esitti ratkaisevaa osaa tuon asian hoitamisessa. Asevelisosialistien hallussa silloin ollut Suomen Sosialidemokraatti esiintyi todellakin kaikkein innokkaimpana huhujen levittäjänä. Äärioikeistolaisimmatkin porvarilehdet saivat tyytyä soittelemaan toista viulua.

Asevelisosialistien esittämä osa vuoden 1948 vallankaappausuhukamppailussa oli niin merkittävä, että sitä ei voida parhaalla tahdollakaan sivuuttaa tosiasioihin pitäytyvässä esityksessä tuon ajan tapahtumista. Sitä ei voida nähdäkseni myöskään tulkita hyökkäilyksi sosialidemokraattisen puolueen nykyistä johtoa vastaan, sillä asevelisosialistien valtakausi tuossa puolueessa on taakse jäänyttä elämää. Saman hengen lapsia lienee puolueessa vieläkin jonkin verran, mutta sen virallisessa asennoitumisessa on havaittavissa selvää muutosta. Se näkyi mm. tämän vuoden vapunpäivän työväenhenkisten radio- ja tv-ohjelmien johdosta nostetun rähäkän yhteydessä. Puolueen lehdet ja järjestöväki ehkä harvoja poikkeuksia lukuunottamatta suhtautuivat asiaan pidättyvästi.

Niiden asevelisosialistien joukossa, jotka Väinö Leskisen sanojen mukaan ”löivät löylyä

kiukaalle", esiintyi kaikkein yritteliäimpänä ja tuotteliaimpana Suomen Sosialidemokraatin pakinoitsija "Jahvetti", Yrjö Kilpeläinen. Hän ei kuulunut aseveljien johtoportaaseen, olipahan vain tuollainen "asevelivekkuli", joksi Emil Skog hänet luonnehtii. Hän kelpasi kuitenkin käytettäväksi, sillä luonnonväärien leukojensa lisäksi hänellä oli takanaan monivuotinen erikoiskoulutus kommunistinvastaisissa salaisissa touhuissa vanhan Etsivän Keskuspoliisin (niin sanotun ohranan) palkoissa olleena urkkijana. Tästä toiminnasta, jonka Kilpeläinen aloitti jo opiskeluvuosinaan, kertoo muistelmissaan (s. 343) hänen vanha hyvä tuttavansa Toivo Heikkilä:

"Opintonsa hän rahoitti olemalla samanlaisesti EK:n eli Valpon palveluksessa. Se soveltui myös ansiotyöksi lukujen ohella, sillä hänen oli tavallisesti vain iltaisin seurailtava maahan saapuneita ulkomaalaisia, joiden arveltiin puuhaavan jotakin isänmaalle epäedullista.

Hän oli säännöllisesti läsnä myös vasemmistolaisien järjestöjen kokouksissa. Varsinkin tohtori Iversenin Rauhan Ystävät-järjestö oli EK:n mielestä vaarallinen yhteenliittymä. Oli eräitä muitakin yhdistyksiä, joiden epäiltiin työskentelevän yhteiskuntajärjestelmän kukistamiseksi.

Kilpeläinen osallistui keskusteluihin ja oli mukana muina miehinä, mutta laati sitten huo-

lelliset raportit EK:lle kaikesta havaitsemastaan.”

Tämän Jahvetin kynästä olivat lähtöisin useimmat ja ainakin raflaavimmat Suomen Sosialidemokraatin palstoilla vuosina 1947—48 julkaistuista kommunistien kapinavalmistelujen ”paljastuksista”. Tärkeää osaa tuossa touhussa esitti myös lehden päätoimittaja Penna Tervo, joka kuului asevelisocialistien johtavaan kolmikkoon Väinö Leskisen ja Unto Varjosen ohella.

Se että ”paljastukset” kommunistien kapinahankkeista olivat pelkkää tekopeliä ja provo-kaatiota, kävi päivänselväksi Valtiollisen poliisin toimittamissa tutkimuksissa niiden väitteiden johdosta, joita Suomen Sosialidemokraatissa oli kapinavalmisteluista jatkuvasti esitetty. ”Jahvetti” Yrjö Kilpeläinen ja päätoimittaja Tervo kutsuttiin puhutteluun ja veloitettiin lain määräyksiin viitaten ilmoittamaan kaiken mitä he tiesivät kapinavalmisteluista. Lehdissä esiintyneiden tietojen mukaan Kilpeläinen oli vastannut kuulustelijalle, että hänellä on niistä kaksi todistusta. Ensimmäinen oli se, että hän oli saanut tuntemattomalta henkilöltä nimettömän kirjeen, jossa noista hankkeista ilmoitettiin. Toinen ”todistus”: eräs tuntematon henkilö oli junassa Riihimäen ja Helsingin välillä kertonut kuulleensa kommunistien valmistelevan kapinaa. Penna Tervo ei kuulunut tietäneen senkään vertaa.

Ne Venäjältä lähetetyt lakkokiihottajat ja punaupseerit

Lähinnä kotikommunistien nahan kärventämiseksi tarkoitettu "löylyn lyöminen" muodostui usein räikeäksi Neuvostoliiton vastaiseksi parjaukseksi. Varsin kiitolliseksi aiheeksi siihen kelpasi se seikka, että sodan päätyttyä Neuvostoliitosta oli palannut kotimaahan monia suomalaisia, jotka eri aikoina ja eri syistä olivat siirtyneet rajan taakse. Muutapa eivät propagandaveijarit tarvinneetkaan tehdäkseen tiettäväksi, että Neuvostoliitosta on lähetetty Suomeen satoja lakkokiihottajia ja punaupseereita aseellista kapinaa valmistelemaan. Lehtien jymyuutisissa ilmoitettiin heidän käytettäväkseen annetuista huikeista rahausummista, kerrottiin heidän kiertelevän kuin kiljuvat jalopeurat ympäri Suomenmaata kommunistiministerien heidän käyttöönsä toimittamilla loistoautoilla jne. Ja kun kaiken lisäksi osoittautui, että kotimaahan palanneiden joukossa oli yksi, joka todellakin oli nuoruudessaan saanut sotilaskoulutuksen Punaisessa armeijassa ja jopa käsitellyt kansalaissovien historiaa eräissä kirjoituksissaan, ei "paljastajien" riemulla ollut rajoja.

Kun tuo kotimaahan palanneiden joukossa ollut ainoa todellinen "punaupseeri" sattui olemaan näiden rivien kirjoittaja, lienee minunkin pakko kertoa hieman omista kokemuksistani noina kuuluisina "kapinapäivinä". En tee sitä "vakuuttaakseni viattomuuttani", vaan ainoastaan lisätäkseni joitakin pikemmin rattoisia kuin surullisia pikkupiirteitä silloiseen ajankuvaan. Ainoana "Venäjältä lähetettynä" punaupseerina olin korvaamaton todistuskapale. Minusta tehtiin käden käänteessä kuuluisuus, melkeinpä julkkis. Propagandamaakarit eivät kitsailleet myöntäessään minulle korkeita sotilasarvoja aina kenraaliin saakka, eivät unohtaneet kehua suuria ansioitani katu- taistelujen ja erittäinkin katukivien tappeluaseiksi irrottamisen eksperttinä.

Sanalla sanoen minut kohotettiin arvoon arvaamattomaan. Pian sain kuitenkin omissa nähoissani kokea, kuinka katoavaista tämän maailman kunnia on. Vaikka nimeni oli julki- sessa sanassa tavan takaa paksuin kirjaimin mainittu yhtenä vallankaappauksen pääsuunnittelijoista, ei mikään häirinyt kotirauhaani edes ratkaisevina "kapinapäivinä", ottamatta lukuun muutamaa harvaa "suoraselkäistä" puhelinsoittoa, joissa hiukan julmisteltiin tai rakastettavasti kehoitettiin "painumaan takaisin sinne ryssänmaalle". Kerrassaan lohduttomalta tuntui se, ettei viranomaisten taholta kiinnitetty lainkaan huomiota tärkeään persoona-

ni, ei lähetetty edes yhtä poliisikonstaapelia tiedustelemaan herra kapinakenraalin vointia. Olin armotta tipahtanut kaappaamatta jääneen valtiovallan häikäiseviltä huipuilta alas entiseen asemaani pienen kustannusliikkeen harmaana työntekijänä.

Huhut vallankaappaushankkeista kulkeutuvat kauas ulkomaille saakka ja sieltä riensi parvittain "sotakirjeenvaihtajia" seuraamaan taistelujen kulkua. Ollessani työpaikassani Kansankulttuurissa, missä silloin muistaakseni valmistelimme painokuntoon Balzacin kurtisaaniromaaniin suomennosta, syöksyi huoneeseen tarmokas ranskalainen kirjeenvaihtaja (en muista mistä lehdestä), joka ketterästi hankkiutui valokuvaamaan edestä ja takaa vihdoinkin tapaamaansa kuuluisuutta. Hän syytti minua sabotaasista ja skandaalista, kun en suostunut informoimaan häntä vallankaappausuunnitelmistani, vaan sen sijaan yritin saada hänet tajuamaan joutuneensa suomalaisten virkaveljiensä höynäyttämäksi. Ymmärrettävää on, että kaukaa tulleet porvarilehtien kirjeenvaihtajat eivät mielellään tunnustaneet joutuneensa noloon asemaan, vaan katsoivat paremmaksi alistua uskomaan siihen väärään todistukseen, että "tarvittiin presidentti Paasikiven koko taito ja maan pääasiallisten poliitisten voimien — erittäinkin sosialidemokraattien — koko päättävyyys pikaisen lopun tekemiseen kapinayrityksestä", kuten tämän kir-

jasen alussa mainittu Michel Tatu ranskalaisille uskotteli.

Pienenä mutta erittäin kuvaavana esimerkkinä tietynlaisten lehtimiesten keksijänerokkuudesta ja moraalista mainittakoon tässä vielä "uutinen", jonka mukaan minut oli sattumalta nähty intiimissä keskustelussa erään Naukkarisen kanssa, jota silloin syytettiin vakoilusta Neuvostoliiton hyväksi. Tuollaista uutisointia arvosteltiin eräässä pääkaupungin porvarilehdessäkin, ei varmaankaan minun kunniani puolustamiseksi, vaan huomautukseksi siitä, ettei solvauksissakaan pitäisi mennä ilmeisiin mauttomuuksiin. Omasta puolestani en tässäkään tapauksessa katsonut tarpeelliseksi "kysyä kunniani perään". Sen sijaan kylä vingutin ahkerasti hengenpiiskaa mainitunlaisten propagandaurhojen pakaroilla Työkanosan Sanomiin yleisotsikolla "Mitä kuuluu ja kuka käskää" kirjoittamissani Löllön vaarin pakinoissa.

En tunne enkä ole tuntenutkaan vähäisintäkään katkeruutta persoonaani kohdistettujen solvausten johdosta. Kuuluvathan ne kommunistin luontaisetuihin kapitalistisessa isänmaassa. Sitä paitsi minussa tahtaa olla liian paljon filosofin vikaa, kun en osaa vihata ihmistä, sanokoon hän minusta mitä tahansa. Emil Skog ei puhu aivan perättömiä, kun hän muistelmateoksessaan (s. 246) mainitsee minun käyneen sairaalassa tapaamassa pahinta

parjaajaani Jahvettia vähän ennen tämän kuolemaa. Hän erehtyy vain sekoittaessaan minut Armas Äikiään, joka sodan aikana todellakin esiintyi radiossa Jahvetin kiistakumppanina. — Käyntini sairaan Jahvetin luona ei kylläkään ollut osoitus minun jalomielisyydestäni ja ritarillisuudestani, vaan yhteisen tuttavan lavastama kepponen, josta en kuitenkaan osannut närkeästyä.

Yya-sopimus ja vallankaappaushuhut

Neuvostohallituksen helmikuun 22. p:nä 1948 tekemä ehdotus ystävyys-, yhteistyö- ja keskinäisen avunantosopimuksen solmimisesta Suomen ja Neuvostoliiton välille kelpasi sekin aiheeksi neuvostovastaiseen kamppailuun. Tuossa ehdotuksessa oltiin näkevinään katala juoni Suomen alistamiseksi Neuvostoliiton valtaan, tietenkin vallankaappausta suunnittelevien Suomen kommunistien avustuksella. Tästä kirjoittaa Emil Skog muistelmissaan (s. 250): "Samaan aikaan kun yya-sopimusta käsiteltiin hallituksessa, liikkui poliittisissa piireissä varsin itsepintainen huhu, että kommunistit yrittävät avunantosopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä tehdä vallankaappauksen."

Skog ei ilmoita, mitkä olivat ne poliittiset piirit, jotka tuollaisia huhuja levittivät ja suosivat. Sen sijaan käy hänenkin kertomuksestaan selville, että sosialidemokraattisen puolueen silloinen tannerilais-asevelisocialistinen johto esiintyi kaikkein kiivaimpana yya-sopimuksen vastustajana. Toisaalta on tunnettua, että presidentti Paasikivi otti vakavasti kysy-

myksen tästä sopimuksesta, ja Skog puolestaan toteaa, että "porvarilliset piirit suhtautuivat Stalinin ehdotukseen melko myönteisesti, koska siinä ei kajottu yhteiskuntajärjestelmään." (s. 247).

Asevelisocialistit ja heidän määräysvallasaan ollut sosialidemokraattisen puolueen johdoto pitivät sinnikkäästi kiinni neuvostovihamielisestä kannastaan. Yrittivätpä he saada presidentti Paasikivenkin vakuuttuneeksi yya-sopimuksen turmiollisuudesta. Emil Skog kertoo sosialidemokraattisen puolueen puheenjohtajan ominaisuudessa käyneensä Paasikiven luona esittämässä puolueensa kielteistä asennoitumista yya-sopimukseen. Kysymykseensä, voimmeko olla puolueettomia, jos länsi ja itä iskevät yhteen Euroopassa, hän kertoo saaneensa presidentiltä tiukan vastauksen: "Emme voi, koska sota varmaan huuhtelee rannikoitamme. Meidän on silloin taisteltava Neuvostoliiton rinnalla loppuun saakka ja kaikki voimin. Rauhan vallitessa kaikki valtiot sopimuksistaan huolimatta ovat puolueettomia, mutta suursodan aikana se useimmille on mahdotonta." (s. 248)

Niin helpolla kuin Paasikivi saatiinkin alussa uskomaan huhuihin kotikommunistien valkankaappaushankkeista, ei hän enää ollut taitutettavissa ottamaan vakavasti uskotteluja neuvostohallituksen katalista aikeista yya-sopimuksen yhteydessä. Todellisena reaali-

tikkona hän oivalsi ennen kuin maamme muut porvarit, että kysymyksessä oli vilpitön kädenojennus, Suomen kansallisia etuja vastaava tarjous, jonka pohtimiseen oli ryhdyttävä kaikella vakavuudella. Ja niin hän tekikin, mistä hän on jälkipolvilta saanut ansaitsemansa tunnustuksen.

Valheen jälkien venyttäjät

Lyhyet ovat valheen jäljet. Niin sanotaan sanassa, mutta suomalaisen yhteiskunnan ääri-
oikealla laidalla esiintyy tyyppejä, jotka elä-
vät toivossa, että vuoden 1948 vallankaappaus-
valheen jäljet voidaan saada pitkiksikin, kun
niitä hammasta purren yritetään venyttää.
Huomattavimpina tämän alan yrittäjinä ovat
viime vapunpäivän jälkeen esiintyneet kokoo-
muspuolueen valtalehdet Uusi Suomi ja Aamu-
lehti. Ne kiiruhtivat ensimmäisinä syöttämään
lukijakunnalleen Turun Sanomissa 3. 5. jul-
kaistua huipputyperää ja ennätysmäisen tö-
keröä kirjoitusta "Ture Lehén unohti paljon
— myös kartanpiirtäjänsä", jossa minun va-
punpäiväistä tv-haastatteluani repostellen py-
ritään jälleen kirkastamaan jo melkoisesti
himentynyttä vallankaappaussankarin mai-
nettani ja tehdään maan kansoille tiettäväksi,
että puheet kommunistien kaappaushankkeis-
ta eivät "uusimpien tutkimusten valossa" ole-
kaan valhetta, vaan totista totta. Turun Sano-
mien "paljastuksilla" oli Uuden Suomen ja
Aamulehden herrojen mielestä käänteenteke-
vä historiallinen merkitys. Olihan nyt vihdoin-
kin vedetty esiin esineellinen todistuskappale

— vallankaappauksen suorittamista varten laadittu strateginen kartta, kun tähän asti oli pitänyt tyytyä vain pelkkiin uskotteluihin paljaalle silmälle näkymättömistä kommunistien salaisista aikeista.

Tässä vallankaappaushukampailun uusintaesityksessä on alkuun pantu asialle mainitun jutun allekirjoittaja Aimo Oristo. Turkulaisilta tuttaviltani saamani kirjeen mukaan tämä herra, Turun Sanomien äärioikeistolainen toimittaja ja Lemun kunnanvaltuuston puheenjohtaja, "ilahduttaa lukijoitaan silloin tällöin mitä räikeimmillä antikommunistisilla kirjoitelmillaan, jotka usein suuntautuvat erityisesti Neuvostoliittoa vastaan". Tuo pitää nähtävästi paikkansa, sillä nytkin puheena oleva kirjoitus sisältää runsain mitoin neuvostovastaisia aasinpotkuja. Niihin en tässä kuitenkaan puutu, enkä katsoisi koko sepustusta mainitsemisen arvoiseksi, ellei se olisi herättänyt niin suurta huomiota ja ihastusta korkeissa oikeistopiireissä. Suurinta iloa niille näkyy tuottaneen seuraava kohta Oriston kirjoituksessa:

"Kolme miestä oli saanut audienssin tasavallan presidentti J. K. Paasikiven luokse. Nämä olivat Unto Varjonen, Yrjö Kilpeläinen ja kolmas mies, jonka nimi voi vielä jäädä mainitsematta. Kolmas, joka huolehti dokumentoinnista.

Tällä kolmikolla olivat kaksoiskappaleet Tu-

re Lehénin kartoista. Hänen kartanpiirtäjänsä oli pettänyt. Tämä mies oli laatinut Ture Lehénille tarvittavat strategiset kartat kaappauksen suorittamiseksi. Mutta hän oli tehnyt työnsä kaksoiskappalein. Dubletit olivat Unto Varjosella ja "Jahvetti" Kilpeläisellä.

Presidentti Paasikivi hiljeni aluksi. Sitten tulivuori räjähti. Kyllä minä nyt näytän!!!

Ja J. K. Paasikivi näytti. Yrjö Leino sai käskyn. Aarne Sihvo sai käskyn. Poliisikomentaja Gabrielsson sai käskyn. Suomi oli valveilla kotikommunistien kumousyritystä vastaan.

J. K. Paasikiven jälkeenjättämät paperit avautuvat vuosituhatien vaihtuessa. Historia tulee vahvistumaan tältäkin osalta."

Ei ole minun asiani tutkiskella, onko tuossa jutussa kolmen miehen audienssista presidentti Paasikiven luona vähäisintäkään perää, vai onko sekin alusta loppuun Oriston ilmiömäisen keksijänerouden luomusta. Sopisihan se kyllä siihen kuvaan, jonka Väinö Leskinen on muistelmissaan antanut asevelijunttansa johtavasta osuudesta vallankaappaushuukamppailun lavastamiseen. Mutta kun Paasikivi, Varjonen ja Kilpeläinen eivät ole enää vastaamassa edesottamuksistaan, on satusetien helppo puhua heidän laskuunsa mitä sylki suuhun tuo. Salaperäisiksi nimettömiksi taruolennoksi Oristo jättää sellaisetkin tärkeät henkilöt kuin sen "kolmannen miehen", joka tuossa historiallisessa audienssissa "huolehti do-

kumentoinnista", samoin kuin sen kartanpiirtäjänkin, joka "oli laatinut Ture Lehenille tarvittavat strategiset kartat kaappauksen suorittamiseksi", mutta sitten pettänyt toimeksiantajansa ja luovuttanut kartat Varjoselle ja Kilpeläiselle, jotka vuorostaan kiikuttivat ne presidentille. Mahdollista tietenkin on, että jotkut veijarit ovat tosiaankin toimittaneet presidentille joitakin karttoja, jotka he ovat omin lupinsa ristineet Lehenin kartoiksi. Mutta kerrassaan käsittämättömäksi jää, miksi tuon isänmaalle niin suuren palveluksen tehneen kartanpiirtäjän nimi jätetään ikuisiksi ajoiksi unhoon eikä kansakunnalle anneta tilaisuutta osoittaa hänelle kiitollisuuttaan.

Ihmetellä täytyy myös tuon "vehkeilyyn vihityn henkilön" (näillä sanoin mainosti minua Erkon Ilta-Sanomien pääkirjoituksessaan 4. 5. -72) ääliömyyttä, kun hän uskoj noin huipusalaisen tehtävän jollekin nimettömälle kartanpiirtäjälle, vaikka sotakorkeakoulun päättäneenä olisi siihen itsekin pystynyt. Mutta eihän karttoja toki voida väittää Lehenin piirtämiksi, koska sellainen asia olisi ollut äkkiä tarkistettavissa, kun taas valheen jälkien venyttämisessä pitää yrittää olla kaukonäköinen. Tämän sortin kaukonäköisyyttä edustaa se vuodesta vuoteen toistuva oikeistolainen uskonkappale, että "kysymystä vuoden 1948 valankaappausyrityksestä ei ole vielä lopullisesti selvitetty".

Mutta kyllä se vielä selvitetäänkin, ilmoittaa kaikkitietävä Aimo Oristo Lemulta. Ei kuitenkaan ennen kuin vuosituhannen vaihtuessa, jolloin "J. K. Paasikiven jälkeenjättämät paperit avautuvat". Onhan siis minunkin lohdullista elää toivossa, että vuonna 2000 saan 107-vuotiaana oloneuvoksena tilaisuuden tutustua legendaariseen kartanpiirtäjääni, kenties myös siihen "kolmanteen mieheen", joka "huolehti dokumentoinnista" Paasikiven audienssilla. Samalla saanen selvyuden siihen ihmeelliseltä vaikuttavaan seikkaan, miksei Korkein Taho ole kiinnittänyt minkäänlaista huomiota persoonaani, suurista vallankaappauksellisista ansioistani ja strategisista kartoistani huolimatta, vaan on antanut minun rauhassa jatkaa valtakunnan turvallisuudelle niin vaarallisia vehkeilyjäni. Olisinkohan ollut Korkeimman Tahon erikoisessa suojeluksessa? Selitys taitaa kuitenkin olla muualla. Presidentti on nähtävästi ymmärtänyt, että hölmöilylläkin tulee olla rajansa.

Sitä eivät näy vielä tänäkään päivänä ymmärtävän eli oikeammin sanoen haluavan ymmärtää Uuden Suomen ja Aamulehden päätoimittajat, jotka ovat suin päin antautuneet Oriston tapaisen valheen jälkien venyttäjän matkijoiksi ja takuumiehiksi. Vallankaappausvalheen surullinen myttyynmeno ei ole opettanut heille mitään, ei edes järkeä, hävystä puhumattakaan.

Sananen viattomuudesta ja syyllisyydestä

Edellä ei ole pyritty todistelemaan kommunistien syyttömyyttä vallankaappaushankkeisiin. Ei maksa vaivaa, ja kysymys onkin itse asiassa aivan muusta. Siihen ei olisi tarvettaakaan, koska asian siitä puolesta ovat omalla tavallaan ja tahtomattaan tulleet pitäneeksi huolen henkilöt ja instanssit, joilla ei ole mitään yhteistä kommunistien kanssa. Huhukamppailun lavastajien omista tunnustuksista, poliisiviranomaisten hedelmättömiksi jääneistä tutkimuksista, asioita läheltä seuranneiden henkilöiden todistuksista jne. käy riittävästi selville, että jutut kommunistien vallankaappaushankkeista olivat pelkkää huiputusta ja provokaatiota. Kysymys voi ollakin vain siitä, kenen hyväksi tuota väärinpeluuta aikoinaan harjoitettiin ja miksi tietyt piirit vielä tänäkin päivänä yrittävät "lyödä löylyä kiuksalle" ja venyttää valheen jälkiä. Tähän kysymykseen antaa edellä esitetty aineisto selvän vastauksen.

Vallankaappaushölmöilijäin metkujen paljastaminen ei millään muotoa merkitse ikui-

sen uskollisuuden vakuuttamista kapitalistiselle järjestelmälle. Kommunistit eivät peittele pyrkimystään yhteiskunnalliseen vallankumoukseen, mutta nyt onkin kysymys aivan toisesta asiasta, nimittäin subtautumisesta vallankaappaukseen. Tähän kysymykseen on omalla tavallaan puuttunut mm. maassamme pitkiä aikoja viettänyt englantilainen historiantutkija Anthony F. Upton teoksessaan "Kommunismi Suomessa" (s. 214). Todettuaan, ettei ole riittävästi todisteita kommunistien vallankaappaussuunnitelmasta, hän pitää kuitenkin mahdollisena, että "se olisi kerran teoreettisena käsitteenä ollut olemassa-kin". Tuollaisen teoreettisen käsitteen olemassaolon voivat kommunistitkin myöntää, mutta itse he eivät harrasta vallankaappauksia teoriassa enempää kuin käytännössäkään, koska vallankaappaus tämän sanan yleisesti omaksutussa mielessä merkitsee kansan selän takana salaliittolaisin menetelmin suoritettua keikausta, vallan anastusta diktaattoriksi pyrkivän yksilön tai suppean vähemmistöryhmän käsiin.

Sosialististen vallankumousten leimaaminen vallankaappauksiksi, mitä porvarillinen historiankirjoitus meidänkin maassamme laajassa mitassa harjoittaa, on tahallista tai tietämättömyydestä johtuvaa historianväärennystä. Sosialistinen vallankumous merkitsee koko yhteiskuntajärjestelmän perusteellista uudista-

mista, mikä edellyttää valtiovallan siirtymistä työtätekeväälle kansalle itselleen. Se ei ole toteutettavissa muulla tavoin kuin laajojen kansanjoukkojen avoimella taistelulla, tilanteessa, jossa objektiiviset tosiasiat, ennen kaikkea joukkojen aktiivisuus ja oma-aloitteisuus osoittavat kansan valtavan enemmistön olevan valmiina lähtemään päättävään taisteluun sosialismin voiton puolesta. Tähän taisteluun kommunistit eivät "syyllisty" yksinään, vaan kansan enemmistön mukana.

Sisältö

	Sivu
Historia toistaa itseään	5
Sotaanlähtöä valmistellaan	9
Luottamuksellista hölmöilyä	14
Kuka huhutehtailua tarvitsi?	27
Kuinka "löylyä lyötiin kiukaalle"	32
Ne Venäjältä lähetetyt lakkokiihottajat ja puna- upseerit	36
Yya-sopimus ja vallankaappaushuhut	41
Valheen jälkien venyttäjät	44
Sananen viattomuudesta ja syyllisyydestä	51